

Dat sij neerstigh en voorsichtigh haer functie sal doen: de aanstelling van een stadsvroedvrouw in Borgloon in 1759

Rombout Nijssen

In de loop van de achttiende eeuw bouwde het ene na het andere stadsbestuur in het graafschap Loon een elementaire medische infrastructuur uit. In elke stad vestigden zich één of meer chirurgijnen die het vak in de praktijk geleerd hadden, of universitair geschoolde medici. Eén tak van de medische praktijk, de verloskunde, liet dit uitsluitend uit manen bestaand korps echter aan vrouwelijke specialisten - de *wijsvrouwen* - over.

In Borgloon was dat niet anders. Op 5 januari 1759 stelde de stadsmagistraat een reglement van vijf artikels op, waarin de bestuurders de voornaamste *conditien* opsomden waaraan de door hen aan te stellen stadsvroedvrouwen zich te houden hadden. Hoewel het reglement dat niet expliciet vermeldt, mag aangenomen worden dat het beroep in de stad alleen nog uitgeoefend mocht worden door vroedvrouwen die daar door de magistraat voor toegelaten waren.

In de eerste plaats moesten de vroedvrouwen in de uitoefening van hun beroep de nodige voorzichtigheid aan de dag leggen. Wanneer zij een moeilijke bevalling voorzagen, dan moesten zij de aanstaande moeder aanraden zich ook door *eenen doctoer cherurgijn oft iemant anders die beter kennisse heeft als sij* te laten bijstaan. In geval haar diensten op meer dan één plaats tegelijk ingeroepen werden, dan moest de stadsvroedvrouw eerst de vrouwen uit de eigen stad helpen, en pas daarna *die geene van onse parochie niet en sijn*.

Weeskinderen of kinderen van een ongehuwde moeder liepen een groter risico dan andere kinderen om vroeg of laat op kosten van de armentafel grootgebracht te moeten worden. Veel plaatselijke armentafels hadden geen grote reserves, en hun inkomsten volstonden amper om de ergste noden van de meest behoeftige medeparochianen te lenigen. Wanneer zo een armentafel geconfronteerd werd met de noodzaak om ook nog het onderhoud van een wees-

kind te betalen, dan gebeurde het wel eens dat zij jarenlang in de rode cijfers kwam te zitten, en dat er noodgedwongen bezuinigd moest worden op de steun aan andere armen. Met dit scenario in het achterhoofd namen de stadsbestuurders in artikel drie van hun reglement de verplichting op dat de vroedvrouwen, wanneer zij aan het kraambed van een ongehuwde vrouw geroepen werden, de aanstaande moeder in kwestie *int eersten van baresnoodt* moesten trachten te *doen seggen wie den vaeder is*. Anderzijds moest schandaal ten allen tijde voorkomen worden, en daarom voorzagen de bestuurders ook dat wanneer de pastoor de vroedvrouw op voorhand gemeld had dat zij niet naar de identiteit van de vader moest informeren, zij dat ook verplicht achterwege moesten laten.

Vroedvrouwen kwamen door de aard van hun werk wel eens persoonlijke dingen te weten van hun cliënten en van hun familie, dingen die eigenlijk niet voor de buitenwereld bestemd waren. Een professionele vroedvrouw moest haar werk met discretie uitvoeren, vonden de vroege vaders van Borgloon, en daarom namen zij in het reglement op *dat sij uijt die huijsen niet mach clappen tgeene niet mach geseyt worden*.

Het is moeilijk alle eventualiteiten in een reglement te voorzien, wist men in Borgloon. Daarom kregen de stadsvroedvrouwen in artikel vijf nog de wenk mee zich *aengaende noch eenighe andere poincten te voegen naer die instructie van den eerw. heer pastoor*.

Dezelfde dag presenteerde Marie Cornelis zich ten stadhuijze, om er als stadsvroedvrouw aangesteld te worden en ten overstaan van de beide burgemeesters te beloven het reglement *alteijt te sullen naercoemen*. Een week later, op 12 januari, bood ook Maria Aleydis van Linter zich aan. Van haar wordt vermeld dat zij een *attestatie van bequaemheijt heeft getoent*, waarop ook zij als stadsvroedvrouw in de eed gesteld werd.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van het stadsbestuur van Borgloon*, nr. 15.

5 januarij 1758¹

Conditien voor die wijsvrouwe

1. Dat sij neerstigh en voorsichtigh haer functie sal doen als eene wijsvrouwe betaempt, en vrouwen en kinderen niet en sal uytstellen aen eenigh perijckel van ongeluck oft van de

¹ In het besluitenregister van de stadsmagistraat is dit besluit gedateerd op 5 januari 1758. Uit de context is echter met zekerheid af te leiden dat dit om een schrijffout gaat, en dat het besluit op 5 januari 1759 gedateerd moet worden.

doodt, maer is saecken sij het perijckel voorsiet, dat sij die vrouwen sal waerschouwen om eenen doctoer cherurgijn oft iemant anders die beter kennisse heeft als sij bij haer te assumeren eenigh rijsen tot haeren laste.

2. Dat sij die vrouwe van onse stadt sal preferen aen die geene van onse parochie niet en sijn.

3. Is dat ongetrouwde vrouwpersoenen in het kinderbedde coemen, dat sij hun int eersten van baresnoodt onder eede sal doen seggen wie den vaeder is van de vrucht, ten sij van den eerw. heer pastoor van die plaetse verwittigh sal sijn van sulcx niet te doen.

4. Dat sij uijt die huijsen niet mach clappen tgeene niet mach geseyt worden.

5. Aengaende noch eenighe andere poincten dat sij sigh kan voegen naer die instructie van den eerw. heer pastoor.

Op heden den 5 anni 1759 is gecompareert die eerbaere Marie Cornelis, welcke op ons stadthuijs heeft gepresteert over die voorsscreven articulen als wijsvrouwe haeren solemnelen eede in handen van onse heren borgemeesters, belovende dese articulen alteijt te sullen naercoemen.

Op heden den 12 anni 1759 is gecompareert die eerbaere jonge dochter Maria Aleydis van Linter, welcke haere attestatie van bequaemheijt heeft getoent, op ons stadthuijs heeft gepresteert over die voorscreven articulen als wijsvrouwe haeren solemnelen eede in handen van den heer secretaris, belovende dese articulen alteijt te sullen naercoemen.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

Aanvulling

In het vorige nummer verscheen het artikel van Raymond Driessen, 'Waar is mijn vaderland?'. Op p. 257 staat er het doodsprentje van Joannes Jacobus Lambrechts, echtgenoot van Maria Gertrudis Nelissen. De auteur beschikte toen niet over de foto's van het echtpaar die we hier afdrukken. Ze dateren van circa 1870-1880 en zijn vervaardigd naar een ouder schilderij (met dank aan mevrouw Van der Vaart-Nelissen).

Joannes Jacobus Lambrechts (1804-1858), lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Maria Gertrudis Nelissen, echtgenote van J.J. Lambrechts.